

## Eleştirel Realizm Yaklaşımıyla Ebeveynlerin Genç Gönüllülüğünü Destekleme(me) Eğilimleri ve “İlişkisel Gönüllülük”

*Tendencies of Parents to (not)Support Youth Volunteering With The  
Approach of Critical Realism and “Relational Volunteering”*

Abdurrahim Korkmaz<sup>1</sup>

### Öz

Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarının çoğunda, gönüllülüğün gelişmediği veya katılım düzeyinin düşük olduğu iddiası vardır. Ancak hem bunun nedenlerine dair derinlemesine çalışmalar az hem de gönüllülük ya yapı-merkezli ya da özne-merkezli bir yaklaşımla dikotomik olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada, gönüllülüğün ilişkisel veya bütüncül olarak araştırılması gerektiği düşüncesinden hareketle “ilişkisel gönüllülük” kavramı geliştirilmiştir. Bununla birlikte, Avrupa veya Batı ülkelerine kıyasla, Türkiye’de hem kültürel değerlere bağlılık hem de aile bağlarına bağ(ım)lılık yüksek düzeyde olmasına rağmen, literatürde gönüllülük katılımlarında ebeveynlerin veya ailenin nasıl bir rolü olduğu da az çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada “Türkiye’de gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimleri nedir?” sorusuna odaklanılarak, “gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerini ve bu eğilimlerin arkasındaki fenomenleri veya üretici yapı mekanizmaları, eleştirel realizm ve ilişkisel sosyoloji yaklaşımıyla araştırmak” amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan çalışmada, Balıkesir’de amaçlı örneklemeyle belirlenen, 16 yaş üstü çocukları olan 30 beyaz yakalı ebeveynle, mülakatlar yapılarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler, hem fenomenolojik

<sup>1</sup> DR Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, [a.korkmaz.sosyoloji@gmail.com](mailto:a.korkmaz.sosyoloji@gmail.com) ORCID Numarası: 0000-0003-4966-6148

Çalışma yazarın 2019 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinin verilerinden türetilmiştir. Bu tez çalışması Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü BAP Komisyonunca kabul edilen 2018/132 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Gönderim Tarihi: 07 Ekim 2022 Kabul Tarihi: 27 Ekim 2022

Erişim Tarihi: 11 Kasım 2022

yaklaşım hem de eleştirel realizmdeki abdüksiyon ve retrodüksiyon çıkarım yöntemleri birlikte kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre; ebeveynlerin, çocuklarının gönüllülük faaliyetlerine katılımlarına yönelik eğilimleri, gerçekliğin üç (mikro, mezo, makro) farklı düzeyi ile ilişkili olmaktadır. Ebeveynler, STK, din ve siyaset konuları ile STK, cemaat/vakıf ve siyasi parti ortamlarında çocuklarının gönüllülük katılımlarından korkmakta veya riskli olarak görmektedir. Bu düzeylerin etkileşimlerine veya ilişkilerine bütüncül bakıldığında, korku veya risk durumunun arkasındaki fenomenlere veya üretici yapı mekanizmalara odaklanıldığında, ebeveynlerin korku veya risk olarak gördükleri durumlara atıf için “korkulu veya riskli gönüllülük” kavramı geliştirilmiştir. Atılacak adımlar, bu korku veya risk durumlarının giderilmesine yönelik olmalıdır.

**Anahtar kelimeler:** Gönüllülük, Ebeveynlik ve Gönüllülük, Genç Gönüllülüğü, İlişkisel Gönüllülük, Korkulu veya Riskli Gönüllülük, Eleştirel Realizm.

## **Abstract**

In most of the volunteering studies in Turkey, there is a claim that volunteering is not developed or the level of participation is low. However, there are few in-depth studies on the reasons for this, and volunteering is handled dichotomously with either a structure-centered or subject-centered approach. In this study, the concept of “relational volunteering” was developed based on the idea that volunteering should be investigated as relational or holistic. However, although both adherence to cultural values and adherence to family ties are at a high level in Turkey compared to European or Western countries, little has been studied in the literature about the role of parents or family in volunteering participation. In this context, in the study, “What are the to support or not support tendencies of parents in the participation of young people in volunteering activities in Turkey?” focusing on the question, it is aimed “to investigate the parental to support or not support tendencies of young people regarding their participation in volunteering activities and the phenomena behind these tendencies or productive structure mechanisms, with the approach of critical realism and relational sociology”. In the study, which was designed with the qualitative research method, data were collected by interviewing 30 white-collar parents with children over the age of 16, who were determined by purposive sampling in Balıkesir. The collected data were analyzed by using both the phenomenological approach and the abduction and retroduction inference methods in critical realism together. According to the data obtained; The tendencies of parents towards the participation of their children in volunteering activities are related to three (micro, meso, macro) different levels of reality. Parents are afraid or see their children's voluntary participation in NGO, religion and politics issues, as well as in NGO, community/foundation and political party environments as risky. When looking at the interactions or relationships of these levels holistically, focusing on the phenomena or productive structural mechanisms behind the fear or risk situation, the concept of “fearful or risky volunteering” has been developed to refer to situations that parents see as fear or risk. The steps to be taken should be aimed at eliminating these fear or risk situations.

**Keywords:** Volunteering, Parenting and Volunteering, Youth Volunteering, Relational Volunteering, Fearful or Risky Volunteering, Critical Realism.

## 1. Giriş

Günümüzde hem dünyada hem de Türkiye’de insanlar, bilgilerini, birikimlerini, zamanlarını veya maddi-manevi kaynaklarını dünyayı daha yaşanılabilir hale getirmek için kullanmakta ve bu olgu veya fenomen “gönüllülük” çalışmalarını şemsiyesi altında bilimsel araştırmalara konu olmaktadır. Özellikle Avrupa’da modernliğin yükselişiyle birlikte devletin yetersiz kaldığı düşünülen noktalarda gönüllülük, motivasyonları ve işlevselliği dolayısıyla çok fazla yaygınlaşmıştır. Öyle ki gönüllülük bireyin işe alımından okul başarısını değerlendirmeye kadar önemli bir ölçüt haline gelmiştir. Bir bakıma gönüllülük sosyal hayatın her noktasına sirayet etmiş durumda ve neredeyse gündelik hayatın her alanında görünürlük kazanmıştır.

Türkiye’de ise gönüllülüğün bu kadar gelişmediği literatürde sık sık zikredilmektedir. Ancak bu durumun tam olarak böyle olmadığı söylenebilir. United Nations Volunteer (UNV)’inde “Türkiye’de Gönüllülük” (2013) isimli çalışmasında belirttiği gibi; “Türkiye’de gönüllülüğün yetersiz düzeyde olduğu yaygın bir görüştür. Ancak yetersiz olanın bireylerdeki gönüllü olma hali değil, toplumsal bir kurum olarak işleyen ve sürdürülebilir gönüllülük olduğunu söylemek gerekir. Türk toplumu; toplum için veya başkaları için elini taşın altına koyma noktasında isteklidir”. Öte taraftan çeşitli toplumsal olaylar veya bir doğal afet durumu karşısında özellikle gençlerin bir dayanışma içerisinde çeşitli gönüllülük çalışmalarına dâhil olduğu görülmektedir. Gündelik hayatın normal akışı içinde, insanların “iyi olma” çabası veya “kültürel değer” yönelimleriyle ilişkili olarak çok fazla gönüllülük davranışında buldukları da gözlenebilmektedir.

Peki, o zaman yapılan gönüllülük çalışmalarında, Türkiye’de insanların gönüllülük katılımları ve gönüllülük davranışlarında bulunması konusundaki yetersizlik durumu, Avrupa veya Batı ülkelerine kıyasla neden daha düşük olduğu iddia edilmektedir? Bu iddia genellikle gönüllülüğün (t)özcü bir biçimde ele almakla ilişkili olmakta veya Türk toplumunun dinamikleriyle uyumlu olmayan yaklaşımların kaynak olarak kullanılmasıyla ilişkilidir. Sözelimi Charities Aid Foundation tarafından yayınlanan Dünya Bağışçılık Endeksi’ne (2014) göre; “Türkiye, gönüllü faaliyete katılma süresi açısından 135 ülke arasında 132’inci sırada yer alıyor. Aynı kurumun 2021 yılında yayınladığı raporda ise Türkiye 78. Sırada yer almakta ve oranı ise yüzde 31’dir” (URL-1). Ancak, bu endekste istatistiki göstergeleri doğru algılamak ve yorumlamak gerekir. Endeks, “bir yardım kuruluşuna nakdi bağış yapma”, “bir kuruluşta gönüllü faaliyette vakit harcama” ve “ihtiyaç sahibi olan birilerine ya da bir yabancıya yardım etme” ölçütlerini göz

önüne alarak, ülkelerin gönüllülük seviyelerini ölçmektedir. Gönüllülüğün bu üç kriter üzerinden ele alınması ve ölçülmesi, (t)özcü bir yaklaşım olmaktadır.

Gönüllülüğün, farklı toplumlarda farklı çağrışımlara ve kendi özel terminolojisine sahip olduğunu belirten Kesgin’in (2016: 126) ifade ettiği üzere; “Örneğin Almanya’da gönüllülük, bireylerin toplumsal onur statüsü açısından düşünülmekte, siyasal toplumun gereği olan sivil katılımın zorunlu bir ögesi olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda derneklerden, yardım gruplarına, kiliselerden kamu kurumlarına kadar bireylerin gönüllü faaliyetlere katılımı, devletin de bu konudaki yaklaşımına koşut, bir toplumsal hizmet olarak tüm bireylerden beklenmektedir. Ancak Anglosakson gelenek için bu durum yadırgatıcı gelebilir, bu toplumlar temelde gönüllü çalışmayı ücret almadan hayırseverlik faaliyeti ve/veya toplumsal hizmet olarak görmekte, siyasal toplumun bir parçası olmak olarak görmek yerine siyaseti ve savunuculuğu gönüllülüğün istisnai bir boyutu olarak düşünmektedirler”. O halde şunu söylemek mümkündür; her ülkenin hem toplumsal düzeydeki gönüllülük algısı hem de gündelik hayatın içindeki birey düzeyindeki gönüllülük algısı veya davranışı farklıdır. Bu bağlamda Türkiye’nin hem kültüründe yerleşik hale gelmiş hem de dünyayı görme biçimine yön veren değerler yönelimiyle ilişkili olarak yapılan gönüllülük anlayışı göz ardı edilmektedir.

Türkiye’deki gönüllülük çalışmaları ile Avrupa veya Batı’daki çalışmaların kayıt altına alınmasından, resmileşmiş ve sürdürülebilir hale getirilmesine kadar farklı fenomenler veya üretici yapı mekanizmalar vardır. Bununla birlikte toplumsal faktörler kadar, gönüllülük olarak algılanan veya algılanmayan fenomenler de farklı olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarının yetersiz katılımlar veya katılım düzeyleri üzerinden değerlendirilmesi sorunludur. Ayrıca Türkiye’de gönüllülüğün ana enerjisini oluşturan genç gönüllülüğünün yeterli düzeyde olmadığı veya düşük düzeyde olduğu da vurgulanmaktadır. Bunun neden(ler)i ise çoğunlukla bazı olumsuz motivasyonlar sıralanmaktadır. Oysa bu olumsuz motivasyonların arkasındaki fenomenlere ve üretici yapı mekanizmalara yönelik araştırmalar eksiktir. Mesela gönüllülük katılımlarında ailenin veya ebeveynlerin nasıl bir rolü olduğu gönüllülük çalışmalarında göz ardı edilmektedir. Oysa Avrupa veya Batı ülkelerine kıyasla, Türkiye’de hem kültürel değerlere bağlılık hem de aile bağlarına bağ(ım)lılık yüksek düzeydedir. Yaşar Ekici’nin (2014: 221) belirttiği gibi; “Dünden bugüne Türk aile yapısında her ne kadar değişim ve dönüşüme neden olan pek çok unsur söz konusu olmuşsa da batılı toplumların aile anlayışı ya da aile yapısında uğradıkları dejenerasyona Türk ailesi uğramamıştır. Aile yapısı değişse de dönüşse de geçmişten günümüze devam etmekte olan değerler Türk aile anlayışının ve Türk ailesinin esas unsurlarının kalmasına hizmet etmiştir”.

Bu bağlamda gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerinin eğilimleri oldukça etkili ve önemlidir. Bununla ilişkili olarak, gençlerin gönüllülük katılımlarına dair, hem ebeveynlerin teşvik edici ya da ket vurucu tutumlarına hem bu tutumları eğilimlere dönüştüren gerçekliğin mikro, mezo ve makro düzeylerindeki görünümüne hem de bu eğilimlerin arkasındaki fenomenlere ve üretici yapı mekanizmalara odaklanmak gerekir.

Ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğilimlerini araştırmak, hem Türkiye’deki gönüllülük katılımlarının neden düşük düzeyde olduğunu hem de bu durumda ebeveyn eğilimlerinin nasıl bir rolünün olduğunu anlamak açısından önemlidir. Ayrıca gönüllülük araştırmalarına bu farklı boyuttan yaklaşılarak literatüre katkı sunulması da önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın problemi; “Türkiye’de gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimleri nedir?” iken, araştırmanın amacı; “gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerini ve bu eğilimlerin arkasındaki fenomenleri veya üretici yapı mekanizmaları, eleştirel realizm yöntemi ve ilişkisel sosyoloji yaklaşımıyla araştırmak” olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla bu amaç doğrultusunda, Türkiye’deki gönüllülük faaliyetleri ve katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin nasıl bir rolünün olduğu anlaşılabilirse, neler yapılması gerektiğine yönelik öneriler de geliştirilebilir. Bu anlamda pratik açıdan Türkiye’de gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımında artırıcı bir yol belirlenebilir, ebeveynler, STK’lar ve sosyal politika yapıcılar açısından bazı çözümler üretilebilir veya önerilebilir ve gönüllülük konusunda ebeveyn eğilimlerine dair akademideki sınırlı bilgi zenginleştirilerek yeni tartışmalara katkı sunulabilir.

Eldeki çalışma bu amaç doğrultusunda üç iddiayı ileri sürmektedir. İlk iddia; literatürdeki çalışmaların büyük kısmı “gönüllülüğü” ele alırken (t)özcü yaklaşmaktadır. Bunun yerine gönüllülük, yapı-birey dikotomisini aşma girişimi olan ve yapı-birey arasında karşılıklı etkileşimler ve ilişkiler olduğunu ileri süren, ilişkisel sosyoloji<sup>2</sup> perspektifiyle ele alınmalıdır. İkinci iddia; gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerinin eğilimleri etkilidir. Gönüllülük çalışmalarında ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerine odaklanma eksiktir ve konu bu açıdan ele alınmalıdır. Üçüncü iddia; gönüllülüğün değerlerden kültüre kadar geniş anlamlar kümesi içinde ele alınması ve hem toplumsal hem bireysel hem de yapı

---

<sup>2</sup> Powell ve Dêpeltau (2015)’ya göre; ilişkisel sosyoloji, (t)özcülük karşıtlığı veya ikilikleri aşma çabasıdır. Bu bağlamda hem ilişkisel düşünme yönteminin kullanılması hem de yapı ve birey düalizminin ortadan kaldırılması gerekir. Bu anlamda yapı-birey arasında ilişkisellik olduğunu veya birbirlerini karşılıklı etkilediklerini öne sürer.

ve bireyin karşılıklı olarak etkileşim, iletişim ve ilişki içine girdikleri yönleriyle değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımları üzerindeki teşvik edici ya da ket vurucu eğilimlerini etkileyen fenomenler ve üretici yapı mekanizmalar araştırılarak tartışılmalıdır.

Çalışmada önce gönüllülüğün ne olduğu veya ne olmadığı üzerine bir değerlendirme yapılarak, bu çalışmada kavramsal olarak kullanılan “ilişkisel gönüllülük” ele alınmıştır. Ardından Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarındaki genel eğilimlerin ne olduğu ve gönüllülüğün nasıl ele alındığına değinilmiş, literatürdeki çalışmalar içerik analizine tabii tutularak kategorileştirilmiş ve bazı noktalarda eleştiriler sunulmuştur. Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan çalışmada, 16 yaş üstü çocukları olan 30 beyaz yakalı ebeveynle mülakatlar yapılarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler hem fenomenolojik yaklaşımdan faydalanılarak hem de söylem düzeyinde bireysel olarak dile getirilenlerden yola çıkılarak eleştirel realizmdeki abdüksiyon ve retrodüksiyon çıkarım yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bulguların analizinde eleştirel realizmin çoklu ve tabakalı gerçeklik anlayışı ile ‘sosyal gerçekliğin inşası’ bilgi sosyolojik yaklaşımlarından yararlanılmış ve mikro, mezo, makro boyutlardaki etkileşimlerle, ilişkiler analiz edilerek öneriler geliştirilmiştir.

## 2. Gönüllük Yerine Kullanılan Kavramlar

“Gönüllülük nedir?” sorusunun cevabına ilişkin, literatürde tam bir fikir birliğine varılamamıştır. Bu durumun birkaç sebebi olmakla birlikte, ilk olarak çoğu zaman gönüllülüğün yerine kullanılacak kadar gönüllülükle bağdaştırılmış ve aralarında kaçınılmaz bir ilişki olduğuna inanılan kavramların çokluğu ile ilişkili olmaktadır. Bundan dolayı bu sorunun cevabı için belki de önce literatürde genel olarak gönüllülük yerine kullanılan kavramlara değinmek gerekir. Bu bağlamda çalışmalarda gönüllülük yerine kullanılan ve diğer kullanılan kavramları da içerisinde barındıran 3 temel kavram ele alınarak daha çok gönüllülüğün ne olmadığına vurgu yapmak daha iyi olacaktır.

Gönüllülük yerine kullanılan ilk kavram **Hayırseverlik**; Sarıyer’e (2011: 257) göre; “dilimizde hayırseverlik kavramı çoğunlukla tarihi gelişimi sebebiyle bireylerin dini, vicdani ve/veya duygusal güdülerinden hareketle yaptıkları yardım faaliyetlerini çağrıştırmaktadır”. Esasen Türk toplumunda hayırseverlik, dini gönüllüğü çağrıştırmaktadır. Hayırseverliğin gönüllülüğe dayalı olmasına karşın her gönüllülük bir hayırseverlik değildir. Gönüllülük başka güdülerden de dinamizmini alabilmektedir. İkinci kavram **Alturizm**; Türkçe’de diğerkâmlık ya da özgecilik terimleriyle karşılık bulmaktadır. İÜSAM’a (2016: 20) göre; “dini duygular ve ahlaki duygular,

iyilikseverlik gibi kavramlarla da ilişkilendirilen bu kavram, ‘toplumu kendinden önde tutma hali’ olarak tanımlanmaktadır”. Bu kavram da gönüllülüğü tanımlamada eksik kalmaktadır. Gönüllülük sadece toplumun veya gurubun yararına değil, aynı zamanda gönüllülük davranışını gerçekleştirenin de yararına olabilmektedir. Üçüncü kavram **Bağış**; Tiltay ve Torlak’a (2015: 9) göre; “bireyin serbest zamanını ve bireysel yeteneklerini, para ve eşyasını farklı yardım biçimleriyle kullandığı gönüllü hizmetler sağlaması durumudur”. Ancak gönüllülük ‘bağış’ı kapsayan bir olgu olmaktadır. O halde şunu söylemek mümkündür; gönüllülük verilen her üç kavramı da içinde barındıran ve onları aşan daha farklı bir fenomen veya olgudur. Eldeki çalışmada gönüllülük hem fenomen hem de olgu olarak kabul edilmektedir. Bu durum gönüllülüğün ilişkisel ve bütüncül olarak ele alınması ile ilgili olmaktadır. Bundan dolayı çalışmada gönüllülük bazen fenomen bazen olgu bazen de fenomen/olgu biçiminde kullanılmıştır.

### **2.1. “İlişkisel Gönüllük” veya Gönüllülüğün İlişkisel Tanımı**

‘Hayırseverlik’, ‘alturizm’ ve ‘bağış’ kavramları ontolojik ve epistemolojik olarak bireysel düzeydeki bir “gönüllülük” davranışı, eylemi veya pratiği iken, “gönüllülük” ise bu davranışları kapsayan ve bireyle yapının bir aradalığını içeren bir fenomen/olgudur. Bunun yanı sıra literatürde “gönüllülük” kavramının çoğunlukla ilişkisel veya bütüncül olarak ele alınmaması, hem ontolojik hem de epistemolojik açılardan sorunlu veya eksik olmaktadır. Bu bağlamda “gönüllülük” ya bireysel ya da kurumsal veya formel gönüllülük türü olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu dikotomik durumun sorunlu olması, literatürde gönüllülük hangi tür ile ele alınmışsa, neredeyse başka bir boyuta dair hiçbir analiz veya yorum yapılmaması dolayısıyladır. Buna karşılık Görgün Baran’ın (2019: 6) belirttiği gibi; “gönüllülük, bireyin hem insanlık adına herhangi bir maddi-manevi karşılık beklemeden yardım etme isteğini hem de bu isteğin insan olmanın bir gereği olarak kendi özgür iradesiyle yapması olarak tanımlanır”. Bu kapsamda gönüllülüğü hem felsefi anlamda varoluşçuluk, varlığımızdan ötürü ya da varlığımızı anlamlandırmak adına canlı-cansız/eko-sisteme sorumlu davranmanın gereği olarak görerek değerlendirir hem de sosyolojik açıdan yapı-özne ilişkiselliği çerçevesinde analiz etmeyi önermektedir.

Çalışmanın benimsediği eleştirel realizm yaklaşımı; yapılan her çalışmanın kullandığı kavramları ontolojik ve epistemolojik olarak operasyonel kılması gerekliliğini savunmaktadır. Bu zaviyeden çalışma kendi gönüllülük tanımlamasını yapmıştır. Ancak bu tanımda gönüllü kimdir veya kime gönüllü denilebilirden daha ziyade, çalışmada “gönüllülük”ten ne kast



edildiği ve en geniş anlamda çalışma gönüllülüğü nasıl tanımlanmaktadır üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda eldeki çalışmaya göre “**Gönüllülük**”; bireyin, doğrudan veya öncelikli olarak maddi-manevi bir karşılık (çıkar) beklemezsizin, özgür iradesiyle, hem bireysel hem toplumsal kökenli motivasyonlarla, kendinden herhangi bir sermaye, emek veya zaman verdiği veya paylaştığı ve bazen bireysel bazen başkalarıyla birlikte yaptığı, aynı zamanda hem kendi hem başkalarının hem de toplumun yararını gözeterek yaptığı eylem, davranış veya pratiktir.

## 2.2. Türkiye’deki Gönüllülük Çalışmalarının Genel Eğilimlerine Eleştirel Yaklaşım

Türkiye’de gönüllülük çalışmalarının genel eğilimlerine bakmak için (ulaşılan) literatür incelenmiş, bir bakıma içerik analizi yapılarak eleştirel bir okumaya tabi tutulmuş, literatürdeki çalışmalar ortak temalar altında kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Bunun sonucunda gönüllülük çalışmalarında 2 ana kategori ortaya çıkmıştır. İlki “gönüllülüğü yapısal veya yapı-merkezli olarak ele alan çalışmalar” iken ikincisi “gönüllülüğü bireysel veya özne-merkezli olarak ele alan çalışmalar”dır. Gönüllülüğü yapısal olarak ele alan kategoride yer alan alt temalar şunlardır; ‘kalkınma ve modernleşmenin bir aracı olarak gönüllülük’, ‘sivil toplumun ve yurttaşlığın gereği ile sosyal sorumluluk bağlamında zorunlu bir görev olarak gönüllülük’ ve ‘organizasyonlarda ekonomik iş gücü olarak gönüllülük’. Gönüllülüğün özne-merkezli olarak ele alındığı kategoride ise; bireysel motivasyonlar, algılar ve beklentiler veya gönüllülüğün bireylere kat(tık)ıkları üzerinden gönüllülüğün değerlendirildiği eğilimler yer almaktadır. Bu kategorinin alt temaları şöyle sıralanabilir; ‘manevi tatmin’, ‘toplumsal bütünleşme ve dayanışma’, ‘kültürlenme ve kültürlerarasılık’, ‘sosyalleşme’, ‘sosyal sermaye’ ve ‘dinin gerekliliğini yerine getirme’ olarak gönüllülük alt temaları sayılabilir. Aşağıda bu genel eğilimler verilerek bazı eleştiriler sunulmuştur.

***Kalkınma ve modernleşmenin bir aracı olarak gönüllülük;*** Türkiye’de gönüllülükle ilgili çoğu çalışmada, gönüllülüğün modernleşmeyle veya kalkınmayla olan ilişkisi bağlamında değerlendirildiği görülmektedir. Mesela UNV’ye (2013: 12) göre; “gönüllülük, vatandaş olmanın bir ifadesi ve içinde bulunduğumuz insani ilişkilerin ayrılmaz bir parçasıdır: dayanışma, bağlılık ve katılım gibi fikirlerden esinlenen gönüllülük hem toplumların hem de bireylerin refahına katkı sağlar”. Yine kalkınma ile gönüllülük arasındaki bağın önemine dikkat çeken ve öneri sunan UNV (2013: 14); “Türkiye’de önümüzdeki yıllarda gönüllülüğün gelişimi bu temel faktörlerin inşa edilmesine bağlı olacak. Ancak ilk adım olarak, kalkınmanın bir aracı olarak gönüllülüğün düzgün bir şekilde anlaşılması ve gerekli değer verilmesi şarttır” demektedir. Gök Demir (2020: 73) ise; “Pek çok ülkede gençler gönüllü faaliyetlere katılmakta

ve böylelikle hem kişisel gelişimlerine hem de toplumsal kalkınmaya destek olmaktadır” şeklinde ifade ederek, eğilimin süreç içerisinde devam ettiğini göstermektedir. Kalkınma ve modernleşmenin aracı olarak görülen gönüllülük, bazen Fazlıoğlu ve ASPB’nin (2013: 69) çalışmasında da görüldüğü üzere; “Gönüllülük, bir medeniyet göstergesi olarak; maddi ve manevi gücün, birlik ve beraberliğin sembolüdür” denilerek, medeniyet göstergesi olarak da sunulmaktadır. Bu genel eğilimde ebeveynlerin veya ailelerin gençlerin gönüllülük katılımları, göz ardı edilmektedir.

**Sivil toplumun ve yurttaşlığın gereği ile sosyal sorumluluk bağlamında zorunlu bir görev olarak gönüllülük;** Türkiye’deki gönüllülüğün sivil toplumla, STK’larla, (aktif) yurttaşlık anlayışıyla ve özellikle gençlerin üzerinde ‘zorunlu bir görev olarak’ yapılması ve bu bağlamda hem toplumun hem de bireyin refahına katkı sağlayacağı anlayışı hâkimdir. Hem gönüllülüğün tanımlanmasında hem sivil toplumla nasıl bağının kurulduğuna hem de aktif yurttaşlık katılımı ve STK’ların gönüllülük ilişkisine dair Erdoğan vd. (2020: xvii) durumu şöyle özetlemektedir; “Sivil alana içkinliğin kabulüyle birlikte, gönüllülüğün bir yandan toplumsal fayda sağlamayla, diğer yandan da yurttaş katılımıyla ilişkileri kurulmuştur. (...) Gönüllülük, sivil toplumda ya da sivil toplum örgütleri/kurumları aracılığıyla, toplumsal fayda sağlamayı amaçlayan bir süreç olarak tanımlanmıştır”. Benzer bir şekilde gönüllülüğün tanımlanmasında, sivil katılım, vatandaş olmanın ayrılmaz parçası ve toplumsal kalkınma ile olan ilişkisine dair UNV (2013: 12) şunları söylemektedir; “Gönüllülük vatandaş olmanın bir ifadesi ve içinde bulunduğumuz insani ilişkilerin ayrılmaz bir parçasıdır: (...) gönüllülük hem toplumların hem de bireylerin refahına katkı sağlar”. Gençleri gönüllülük meselesinin en önemli paydaşlardan biri olarak ve ‘kalkınma açısından önemli bir potansiyeli temsil eden’ bireyler şeklinde niteleyen Afşar’a (2019: 35) göre ise; “gençler zamanlarını gönüllülüğe harcamaları topluma ciddi yararlar sağlar”. Bu genel eğilimde de özellikle gençlerin gönüllülük katılımlarının önemi belirtilirken, neden katılımın düşük olduğu veya bunu üreten yapı mekanizmalar net biçimde ortaya konulmamakta ve daha çok bazı yapısal sorunlar ele alınarak yüzeysel öneriler sunulmaktadır.

**Ekonomik iş gücü olarak gönüllülük;** Türkiye’de kalkınmanın ve modernleşmenin bir gereği ve sivil toplum katılımı ile aktif yurttaşlık veya vatandaşlık gereği olarak görülen gönüllülük aynı zamanda bu durumlar için hem nitelikli iş gücü hem de ekonomik iş gücü olarak görülme eğilimi vardır. Keza gönüllülüğün sivil toplum, sivil katılım, kalkınma ve ekonomi arasındaki ilişkilerin çalışmalarda iç içelik durumu da mevcuttur. Aydınlıgil (2013: 36) durumu şu şekilde dile getirmektedir; “Gönüllülük kapsamında yapılan faaliyetlerin çoğu devlet eliyle yapıldığında çok daha maliyetli olabilir. Dolayısıyla, gönüllü olarak yapılan işlerin maliyeti

düşük olurken sağladığı sosyal veya ekonomik ve insani kalkınma hedeflerine yaptığı katkı yüksek olabilmektedir”. Bununla birlikte büyük spor organizasyonlarında -ki sporda gönüllülük çalışmalarının çoğu bunu kapsamaktadır- gönüllülüğün nasıl ekonomik iş gücü olarak kullanıldığına dair Korkmaz (2019: 16) ise şunları söylemektedir; “organizasyonlarda, gönüllüler tıpkı bir iş başvurusu yapar gibi, internetten gönüllülük faaliyetine katılım başvurusu yapmaktadır. Ardından istenilen kriterleri sağlamalarına bağlı olarak seçilirler ve organizasyonu yapan kurum tarafından eğitilerek, gönüllülük faaliyeti için hazır hale getirilirler. (...) son yıllarda gerek ulusal gerek uluslararası alanda yapılan çoğu faaliyette gönüllüler ekonomik bir iş gücü olarak görülmektedir”. Gönüllülüğün salt bir ekonomik iş gücü olarak algılanması veya buraya indirgenmesi hem etik hem de gönüllülüğün ruhuna aykırılık açısından sorunludur.

***Gönüllülüğün bireylere kattıkları veya katkıları üzerinden gönüllülüğün değerlendirilmesi;*** eğilimi ise literatürdeki özne-merkezli yaklaşım kategorisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda; ‘manevi tatmin’, ‘toplumsal bütünleşme ve dayanışma’, ‘kültürlenme ve kültürlerarasılık’, ‘sosyalleşme’, ‘sosyal sermaye’ ve ‘dinin gerekliliğini yerine getirme’ gibi alt temaları vardır. Bu temalar genellikle gönüllülükle ilgili olarak yapılan çalışmalarda, gönüllülüğün ‘bireylere faydaları ne(ler)dir’, ‘bireylerin gönüllü olma motivasyonları ne(ler)dir’ veya ‘bireyler neden/nasıl gönüllü olur’ sorularına cevap arayışında ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de gönüllülük çalışmalarının, büyük çoğunluğunda, bu temaların uzun uzadıya maddeler halinde verildiği görülmektedir. Bununla birlikte gönüllülüğün faydaları, bireye veya topluma faydaları gibi dikotomik ayrımlarla yapılmaktadır. Ayrıca, gönüllülüğün bireylere kattıkları veya katkıları, kazandırdıkları veya faydaları ve bireyleri gönüllülüğe teşvik edici rolleri olan, çoğunlukla da olumlu yönlerine vurgu yapılmaktadır. Üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışmasında İÜSAM (2016: 72-83) gönüllü olma motivasyonlarını şu şekilde bulgulamıştır; “Takdir görmek/itibar kazanmak, •Dini inançlar, •Huzur/mutluluk hissi, •Yeni insanlarla tanışmak, •İnsanlığa faydalı olma fikri, •Kendini geliştirmek, •Kabul görmek, •Bir kuruluşa/organizasyona ait hissetmek/dahil olmak, •Eğlenmek/hoşça vakit geçirmek ve •Kariyer yapmak”. Bu verilenler, bireylerin hem gönüllülük katılımında etkili olan hem de gönüllülük faaliyetinin bir çıktısı olarak bireyin fayda sağladığı durumları ifade etmektedir. Bununla beraber şunu belirtmek gerekir; bireyin gönüllülük katılımında içsel veya dışsal motivasyonların olduğu da sıkça zikredilmektedir. Gönüllülüğü özne-merkezli ele alan bu çalışmalar, her ne kadar içsel ve dışsal bağlamda bir ayrımı gitmiş olsa da, bunu birbirinden keskin bir şekilde ayırmak pek mümkün değildir. Bunun yerine gönüllülüğü bütüncül

değerlendirmek daha makul gibi görünmektedir. Ayrıca özne-merkezli yaklaşımlarda aile veya ebeveynler işin içine alınmış olsa da ilişkisel ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmediği için, çoğunlukla olumlu veya olumsuz bir motivasyon maddesi olarak aile veya ebeveyn durumu zikredilmektedir.

***Literatürdeki genel gönüllülük eğilimlerine eleştirel yaklaşmak ve gönüllülüğün ilişkiselliği;*** üzerinde durmak gerekir. Her ne kadar literatürde, yapı-merkezli olarak ele alınan gönüllülük eğilimleri üç tema altında toplanmış olsa da, esasen üç tema iç içedir ve birbirleriyle bağlantılıdır. Yani gönüllülük ‘modernleşmenin ve kalkınmanın’ bir aracı olarak görülmesinde sivil toplum anlayışı ve aktif yurttaşlık etkili olmaktadır. Ya da sivil toplumun devletin yerine bazı sorumlulukları yerine getirmesinde belli bir ekonomi ve iş gücü ihtiyacı oluşmaktadır gibi. Bununla birlikte altı çizilmesi gereken bir nokta vardır. Eldeki çalışma bu eğilimlerin ilişkisel ve bütüncül olduğunu savunmakta ve konuya daha fazla açıklık getirmek amacıyla bu genel eğilimleri soyut anlamda kategorileştirmiştir.

Gönüllülüğün modernleşme ve kalkınma aracı olarak görülme eğilimi sorunludur ve bilimsel bir temele dayanmamaktadır. Yani “hangi toplum gönüllülük sayesinde daha fazla modernleşmiş veya kalkınmıştır?” sorusu havada kalmaktadır. Çakı’nın (2021: 184-188) ifade ettiği üzere; “Gençliğe yatırımın kalkınmayla sonuçlanacağı varsayımının ardaalanında gençliğin bir kaynak olarak görülmesi (vardır). (...) Bu bakış açısına göre gençlik diğer toplumsal kesimlerin sahip olmadığı birtakım vasıflarından dolayı kalkınmaya daha fazla katkı sunabilecek aktörlerdir. Ancak kimin için kaynak? Ve nasıl bir kaynak? Gençlerin nerede, ne zaman, kim tarafından ve nasıl kaynak olarak değerlendirileceği ve bununla ilgili koşulların oluşturulma ve sürdürülme şekli bulanık ve belirsizdir. (...) Öte yandan gençlik katılımı söylemi ne kadar güçlü bir şekilde dillendirilirse dillendirilsin uygulamadaki kapsamı ve etkisi genellikle sınırlı kalmaktadır. (...) Sivil katılımın en önemli araçlarından birisi çoğunlukla STK’lar tarafından organize edilen gönüllülük faaliyetleridir. Gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımının hem gençlere hem topluma çeşitli faydalarından söz edilir. (...) Ancak gönüllülüğün bir yandan ücretsiz emek olarak işlev görmesi diğer yandan manipülasyonlara açık olması gerçeği de vardır”. Bununla birlikte gönüllülüğe böyle salt yapısal veya bir bakıma ideolojik sayılabilecek yaklaşım gönüllülüğün anlaşılmasında ve bütüncül olarak değerlendirilmesinde hem yetersiz hem de problemli olmaktadır.

Türkiye’de ‘gönüllülüğün altın tepside takdimi’ veya ‘çağın normu’ olarak sunulması durumunu ise Çakı (2014: 190-191) şöyle dile getirmektedir; “modern birey gönüllü bireydir,

modern toplum gönüllülük oranları yüksek toplumdur. Gönüllülük, sadece ‘bir medeniyet göstergesi olarak; maddi ve manevi gücün, birlik ve beraberliğin sembolü’ değil, aynı zamanda evrenseldir de”. Tabii burada şunu da belirtmek gerekir; Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarının, gönüllülüğü ‘kalkınma ve modernleşme’ aracı veya ‘gönüllülüğün altın tepside takdimi’, genellikle sivil toplum ve aktif yurttaşlığın gereği olarak görülmesi anlayışı dolayısıyladır. Bu anlayışın sonucu olarak; gönüllülüğün sivil toplumla, STK’larla, (aktif) yurttaşlık anlayışıyla ve özellikle gençlerin üzerinde ‘bir zorunlu görev olarak’ yapılması ve bu bağlamda hem toplumun hem bireyin refahına katkı sağlayacak olduğuna dair genel bir eğilimle ortaya çıkmaktadır. Gönüllülüğün böyle bir yönünün ısrarlı vurgusu ve böyle yapısal veya zorunluluk hali gibi görülmesi de sorundur. Çünkü Erdoğan vd.’nin de (2020: xx) belirttiği gibi; “Oysa tanım gereği ‘zorunlu’ ve ‘gönüllülük’ bir oksimoron, yani birbiriyle zıt bir durumdur”. Ayrıca gönüllülük, kalkınmanın ve modernleşmenin bir gereği veya sivil toplum katılımı ile aktif yurttaşlık ve vatandaşlık gereği olarak görüldüğünde, sürekli olarak nitelikli iş gücüne ve ekonomik bütçeye ihtiyaç duyacaktır. Bundan dolayı gönüllülerin iş gücü gibi görüldüğü durumlar ortaya çıkmaktadır. Ki bu durum da problemlidir. Çünkü bir yandan gönüllülük katılımında bireylerin şüpheli davranmasına sebebiyet vermekte ve gönüllülük katılım oranını düşürmekte bir yandan da gönüllülerin hem kendilerini kullanılıyor gibi görmesine hem de bazı kuruluşların bu durumu fırsata çevirebilmesini neden olmaktadır.

Bu genel eğilimlerde gönüllülük davranışının arkasındaki hem tarihsel gelenek ve değerler hem gönüllülüğün tanımı gereği ontolojik ve epistemolojik durumu hem de gündelik yaşamın içindeki hali gözden kaçırılmaktadır. Tarihsel gelenek ve değerlerin gönüllülük davranışında etkili oluşu üzerine Coşkun ve Erkilet’in (2011) yaptıkları çalışma güzel bir örnek oluşturmaktadır. “Araştırma sonucunda; esnaf, dilencilik doğası itibariyle toplumsal bir sorun olarak görüyor olmasına karşın, verici olma özelliğini halen koruduğu görülmektedir. Bunda esnaf değerlerinin etkisi ve kapıya geleni boş çevirmemek gibi geleneksel değerler ile bu değerlerin halen temel davranış kodları olmayı sürdürdüğü görülmektedir”. Çalışmada da görüldüğü gibi gündelik hayatın içinde gelişen davranış kalıplarının çoğu bir gelenek veya değer durumuyla da ilişkilidir ve gönüllülük çalışmalarında bunu kaçırmamak önemlidir. Bunun yanı sıra mesela “aile” gibi toplumsal kurumlar üzerine odaklanılarak derinlemesine gönüllülük çalışmaları yapılmamaktadır. Yani gönüllülükteki ilişkisellik durumundan veya üretici yapı mekanizmalara odaklanmaktan uzak, çoğunlukla havada kalan iddialar veya bilimsellikten uzak durumlar üzerinden bir gönüllülük söylemi inşa edilmektedir. Ayrıca, Türkiye’deki bu genel eğilimlerde gönüllülük ister yapı-merkezli isterse de özne-merkezli

olarak ele alınsın, gönüllülüğün sosyolojik olarak işlevselci kuram veya kaba pozitivist bir bilim anlayışı ile değerlendirmesi söz konusudur. Bu değerlendirme anlayışı, yapı-merkezli veya özne-merkezli ele alışlarda dikotomiler oluşturmakta hatta yer yer “çifte dikotomik” durumlar yaratmaktadır. Bunun yerine gönüllülüğün daha bütüncül ve ilişkisel olarak ele alınması, yeni/farklı bilimsel yaklaşımlarla derinlemesine araştırmalara odaklanması gerekir.

### **3. Gönüllülüğe İlişkisel Yaklaşmak ve Ebeveynlerin Genç Gönüllülüğe Bakışı**

Türkiye’deki gönüllülük literatürüne bakıldığında göze çarpan ve neredeyse tüm çalışmalarda ortak eğilim, hem gönüllülük yaklaşımının tek boyutlu hem de gönüllülüğün dikotomik yer yer çifte dikotomik olarak ele alınmasıdır. Ancak bu dikotomik ele alış yerine Görgün Baran’ın (2019: 10) ifade ettiği üzere; “gönüllülük meselesi gerek özne gerekse yapı mekanizmalarının ilişkiselliği içerisinde ele alınmalı ve hem bireyin özgür iradesi hem de devletin politikaları bağlamında açıklık kazanmalıdır. (...) Çünkü gönüllülük hem öğrenilen hem de öğretilen bir anlayışı bünyesinde barındırır. (...) Dolayısıyla ilişkisel sosyoloji açısından gönüllülük meselesi çok yönlü olarak özne-yapı çerçevesinde değerlendirilebilir”. İlişkisel sosyoloji perspektifi, mevcut dikotomileri aşma girişiminde olmakta ve bu dikotomiler arasında süreçsel, bağlamsal ve akışkan karşılıklılığa dayalı ilişkiler olduğunu vurgular. Bunun yanı sıra bu çalışma; Berger ve Luckmann’ın (2020) “dışsallaştırma”, “içselleştirme” ve “nesnelleştirme” olmak üzere üç temel üzerinden ileri sürdüğü ‘gerçekliğin sosyal inşası’ bilgi sosyolojik yaklaşımını benimsemektedir.

Eldeki çalışma, gönüllülüğü ilişkisel ve bütüncül olarak ele almak gerekliliğinin yanı sıra, Türkiye’de ebeveynlerin, gençlerin gönüllülük katılımları üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Berger ve Luckmann’ın (2020) ‘gerçekliğin sosyal inşası’ bilgi sosyolojik yaklaşımı dikkate alınır, bireylerin hayatında toplumsal bir kurum olarak ailenin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Bununla birlikte çalışma; “gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerini ve bu eğilimlerin arkasındaki fenomenleri veya üretici yapı mekanizmaları, eleştirel realizm yöntemi ve ilişkisel sosyoloji yaklaşımıyla araştırmak” amacıyla yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarına farklı bir boyuttan yaklaşılarak katkı sunmak amaçlanmaktadır. Bu farklı yaklaşım, eldeki çalışmayı hem gönüllülüğü ele alma yöntemi (metodolojik) ve tanımlama (epistemolojik/ontolojik) biçimi açısından hem de araştırmada ele alınan analiz birimi (ebeveynler) açısından özgün kılmaktadır.

### **4. Yöntem**

Türkiye’deki gönüllülük çalışmalarının genel eğilimlerinin neler olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu bağlamda gönüllülükle ilgili bazı konuların yeterince derinleştirilmediği ve havada kaldığı, bundan dolayı gönüllülüğün hem yeni bir ilişkisel yaklaşıma hem de yeni/farklı bir metodolojik ve epistemolojik perspektifle çalışılması gerekliliğinin ortaya çıktığına vurgu yapılmıştı. Bunun yanı sıra genelde gönüllülük özelde ise genç gönüllülüğü çalışmalarında, aile veya ebeveynler konuya dâhil edilmemiştir veya üzerinde fazla durulmadan geçilmiştir. Ancak eldeki çalışmaya göre; Türkiye’de gençlerin gönüllülüğe katılımlarında ailelerinin önemli bir rolü olmaktadır. Buradan hareketle araştırmada; “Türkiye’de gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimleri nedir?” sorusu sorulmuş ve bu soruya cevap arayışı ise araştırmanın amacını oluşturmuştur. Böylece “gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerini ve bu eğilimlerin arkasındaki fenomenleri veya üretici yapı mekanizmaları, eleştirel realizm yöntemi ve ilişkisel sosyoloji yaklaşımıyla araştırmak” çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sorusu ve belirlenen amacı doğrultusunda çalışmanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması için nitel araştırma yönteminin en uygun yöntem olduğu kararlaştırılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinde, yöntemin ele alınan konunun derinleştirilmesi ve görünenin arkasına geçilebilmesine imkan vermesi önemli olmuştur. Bununla birlikte çalışmada eleştirel sosyal bilim anlayışı benimsenmiştir. Bu bağlamda eleştirel realizmdeki çoklu metodolojik perspektiften yararlanılmıştır. Bu çoklu metodolojik anlayışla, çalışmada hem yorumlayıcı perspektiften hem de fenomenolojik yaklaşımdan birlikte faydalanılmıştır. Toparlanacak olursa; ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğilimlerinin en iyi şekilde anlaşılması veya araştırılması için, hem gerçekliğin sosyal inşası bilgi sosyolojik yaklaşımı hem de eleştirel realizmin çoklu/tabakalı gerçeklik anlayışı da dâhil edilerek, çalışmada nitel araştırma yöntemi uygun görülmüştür. Sahada veri toplamak için yarı yapılandırılmış mülakat soru formu oluşturularak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın evreni Balıkesir’de yaşayan 16 yaş ve üzeri çocukları olan beyaz yakalı ebeveynlerdir. Çalışmada beyaz yakalı ebeveynlerin seçilmesinin temelde iki nedeni olmaktadır. Bu bağlamda ilk neden, düzenli gelir ve eğitim düzeyinin yüksekliği iken, ikinci neden ise; daha düzenli boş zaman durumlarının olması dolayısıyla. Düzenli gelir ve yeterli boş zaman, hem bireyin kendisi hem de ailesindekiler için, gönüllülük katılımları şansını diğer toplumsal kesimlere oranla daha fazla yükseltmektedir. Çalışmadaki bu iki önvarsayımın ne kadar isabetli olduğu, saha araştırmasından (yaklaşık 2 yıl) sonra Saniye Palaz’ın yayınlanan çalışmasında da görülmüştür. Saniye Palaz (2021: 163) durumu şöyle ifade etmektedir; “Sağlık

durumu ve ekonomik durumu iyi olanlar gönüllüğe daha çok katılmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe gönüllülük katılımı artmaktadır”. Çalışmada beyaz yakalı evrenden örneklem seçilirken, örnek bir olayı derinlemesine incelemek için kullanılan amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Bu amaçlı örneklemin alt türleri olan kotalı örnekleme; bazı farklılıkların örneklemede yer almasını garantilerken, kartopu örnekleme ise; görüşülenlerden bağlantılar olarak güven problemini ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Çalışmada bu iki örnekleme türü bir arada kullanılmıştır. Nihai noktada araştırmanın örnekleme belirlenen örnekleme modellerine uygun olarak seçilmiş olan ve derinlemesine mülakatlar yapılan 30 (analiz edilen 24) kişiden oluşmaktadır.

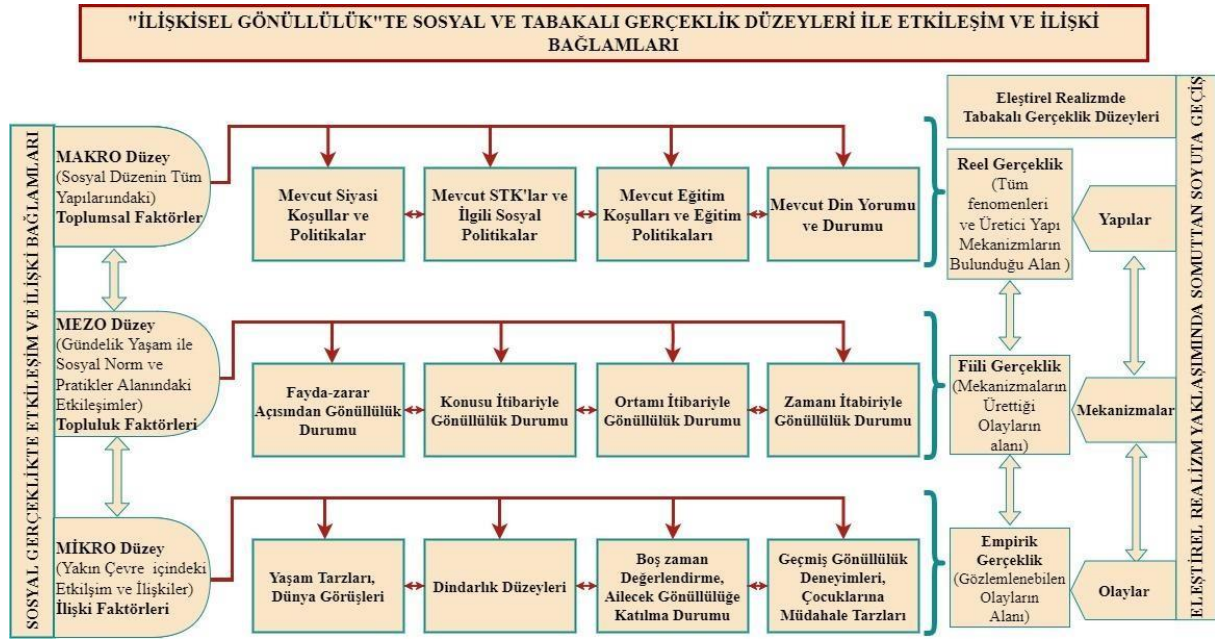
Araştırmanın veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlandıktan sonra, Ocak-Şubat 2019 tarihleri arasında sahaya çıkılarak veriler toplanmıştır. İlk başta sahada görüşmecilere ulaşmak ve araştırmaya başlamak için, birkaç başlangıç noktası oluşturulmuştur. Ulaşılan ve mülakat yapılan görüşmecilerden mülakat yapma ihtimali olan ve örnekleme kapsamındaki şartlara uyacak olan üç isim söylemeleri istenmiştir. Ancak tavsiyeler üzerine gidilmiş olmasına rağmen bazı görüşmeciler ses kaydından dolayı çekimsiz kalıp görüşmeci olmaktan vazgeçmişlerdir. Vazgeçme nedenleri sorulduğunda; görüşmeciler, Türkiye’de OHAL durumunun olduğunu, güvensiz bir ortamda/süreçte bulunulduğunu ifade etmişlerdir. Bazen de ses kaydı dolayısıyla ya eksik cevap verilmiş ya da ‘soruyu geçelim’ denilmiştir. Sahada karşılaşılan bu zorluğun üstesinden gelmek için ses kaydına alınan görüşme bitirildiğinde, ses kaydı olmadan araştırmacı, görüşmecinin az değindiği veya değinmediği soruları görüşmeciye yeniden sorarak, konuşmalarını not ederek çözmeye gitmiştir. Yapılan ses kayıtları aynı gün yazıya çevrilmiş ve görüşmede ses kaydı alınmadığında, tutulan notlar eklenmiştir. Bu bağlamda sahada alınan görüşme notları da veri olarak kullanılmıştır. Neuman’ın (2006: 574) ifadesiyle; “saha araştırmacıları çok çeşitli biçimlerde not alır. (...) saha verilerinin temel kaynağı, araştırmacının sahayı terk ettikten hemen sonra yazdığı ve daha sonra ek yapabileceği notlardır”. Bu bağlamda hem görüşme sürecindeki saha ses kayıtları hem de tutulan notlar aynı gün yazıya çevrilmiştir. Böylece hem verilerin doyma noktasına ulaşması durumu gözlenerek konuya dair bütün söylem evrenini kapsaması durumu kontrol edilmiş hem de sığağı sığağına ses kaydı ile tutulan notlar arasında bağlamsallaştırmalar yapılabilmektedir. Bununla birlikte elde edilen veriler; ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük faaliyetlerine katılımlarını destekleme(me) durumları ve bu durumun arkasındaki fenomenlere ve üretici yapı mekanizmalara odaklanarak analiz etme sürecine geçilmiştir.



Veriler analiz edilirken, başta alan notları ve görüşme ses kayıtları yazıya aktarılmıştır. Ardından verilerin en ham halleri kodlara dönüştürülmüştür. Bu küçük bilgi parçacıkları olan ilk kodlamalar gruplandırılmış ve temalara haline getirilmiştir. Temalar ise birleştirilerek kategoriler altında birleştirilmiştir. Bununla birlikte mikro, mezo ve makro düzey altına yerleştirilen veriler hem gerçeklik boyutları ve bu boyutlar arasındaki ilişki ve etkileşimleri hem de somuttan soyuta geçişi ve gerçekliğin tabakalı düzeylerini bir arada görmeyi mümkün kılmıştır. Ayrıca ele alınan konunun derinleştirilmesi ve görünenin arkasına geçebilmek için hem fenomenolojik yaklaşımdan hem de üretici yapı mekanizmalara odaklanarak eleştirel realizmin tikeldengelim/abdüksiyon ve geriçıkırım/retrodüksiyon çıkarım türlerinden yararlanılmıştır.

Bulguların analizinden sonra çıkarım yapmak için kullanılan bu akıl yürütme tarzlarını Danermark vd. (2018: 331) şöyle dile getirir; “tikeldengelim: Belirli bir olgu veya olayı bir genel fikirler veya kavramlar bütünü içinde yorumlamayı içeren çıkarım veya düşünce işlemidir”. Danermark vd. (2018: 333) göre; geri-çıkırım ise: “Bir şeyin var olması için gerekli temel koşulları yeniden konumlandırmayı içeren bir düşünce işlemi veya başka ifadeyle, bir olgunun var olması için hangi özelliklere gerek olduğunu araştırma yöntemidir. Olgular-üstü veya transendental muhakeme tarzı doğrudan verili şeylerin ötesindeki nitelikleri araştırmaya işaret eden bir geri-çıkırım biçimidir”. Ayrıca Danermark vd. (2018: 133) göre; “Muhakeme, analiz etme, soyutlama, ilişkilendirme, yorumlama ve sonuçlar çıkarma her bilginin ve bilgi geliştirme sürecinin temel önkoşuludur. Gözlemlediğimiz şeyi anlamak için bize bir şeyler anlatması gerekir ve tekili belirli bir bağlamda yorumlamamızın ve tekile ilişkin gözlemlerden genel hakkında sonuçlara ulaşmamızın önkoşulu düşünmedir”. Bununla birlikte araştırmanın veri analizinde, hem eleştirel realizm metodolojisinin (tabakalı) hem de gerçekliğin sosyal inşası bilgi sosyolojik yaklaşımının “gerçeklik algısı” göz önünde bulundurularak, tikeldengelim ve geri-çıkırım akıl yürütme tarzları kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın konusu olan ‘ilişkisel gönüllülük’ durumu modellenerek şematize edilmiştir ( Şema 1).

**Şema 1: “İlişkisel Gönüllülük”te sosyal ve tabakalı gerçeklik düzeyleri ile etkileşim ve ilişki bağlamları**



Şemanın sol tarafında, sosyal gerçeklikteki etkileşim ve ilişki bağlamlarının 3 düzeyi gösterilmektedir. Mikro düzey; burada bireyin yakın çevresindeki etkileşimi veya ilişki durumu ve ilişki faktörleri etkilidir. Gönüllülük bağlamında; kişinin yaşam tarzı, dünya görüşü, dindarlık düzeyi, boş zaman değerlendirme biçim, geçmiş deneyimleri veya çocuklarına müdahale etme tarzı gibi faktörler bu düzeyde yer almaktadır. Mezo düzey; bireyin gündelik yaşamındaki sosyal norm ve pratikler ile içinde bulunduğu topluluğun veya grubun etkileşim alanlarındaki faktörler etkilidir. Gönüllülük bağlamında; kişinin gönüllülüğü değerlendirmesinde ‘öteki veya ötekilerin’ durumunu da göz önünde bulundurarak değerlendirmesi durumu vardır. Bu anlamda birey gönüllülüğü; fayda-zarar açısından, konusu, ortamı veya zamanı itibariyle değerlendirmeleri bu düzeyde bulunur. Makro düzey; burada bireyin içinde yaşadığı toplumun tüm sosyal yapısını inşa eden veya düzeni yeniden üreterek yapının sürdürülebilir olmasını sağlayan toplumsal faktörler etkilidir. Gönüllülük bağlamında; kişinin içinde bulunulan siyasal, sosyal, hukuki, dini veya mevcut yapının makro kurumlarını dâhil ederek gönüllülüğü değerlendirmesidir. Bu üç düzey sürekli ve eşanlı olarak birbirleriyle etkileşim ve ilişki içindedir.

Şemanın sağ tarafında ise; eleştirel realizmdeki somuttan soyuta geçiş ile tabakalı gerçekliğin 3 düzeyi gösterilmektedir. Eleştirel realizm yaklaşımında gerçekliğin ilk tabakası; somut olarak görülen ve gözlemlenebilen ‘olaylar’ olarak ‘empirik gerçeklik’ alanıdır. Başka bir ifadeyle

veya metaforik olarak, bu alan buzdağının görünen kısmıdır. Dil aracılığıyla kendisini dışa vuran gerçeklik düzeyidir. Gerçekliğin ikinci tabakası; soyuta geçişin ilk basamağı gibi bir işlev görmekle birlikte, ‘fiili gerçeklik’ alanıdır ve olayları üreten ‘mekanizmalar’ı barındırır. Gönüllülük bağlamında; kişide dil aracılığıyla dışa vurulan gerçekliğin arkasındaki üretici mekanizma ve mekanizmaların ürettiği olayların kişilerdeki tezahürleri veya anlamları yer almaktadır. Gerçekliğin üçüncü tabakası; tamamen soyut veya bir bakıma kişiden bağımsız olarak orada veya dışarıda olan ‘reel gerçeklik’ tir<sup>3</sup> ve tüm fenomenler ile üretici ‘yapılar’ın (mekanizmaların) bulunduğu alanı temsil eder. Buz dağının altında yer alan ve görünmeyen olup dağın bir arada veya var olmasının nedeni olan tabakadır. Gönüllülük bağlamında; kişilerin dile getirdikleri olayları veya bu olayların dile getirilmesini mümkün kılan ve üretici yapı mekanizmaların tamamını kapsayan bu tabakadır.

## 5. Bulgular ve Analiz

### 5.1. Ebeveynlerin Çocuklarına Müdahale Etme Eğilimlerindeki “Korkulu veya Riskli Gönüllülük”

Çalışmada veriler analiz edilirken, eleştirel realizm metodolojisi ile sosyal gerçekliğin inşası bilgi sosyolojik yaklaşımları birlikte kullanılarak “ilişkisel gönüllülük” ele alınmıştır. Saha araştırma sürecinde ebeveynlerde fark edilen kaygı-korku-tedirgin olma ve bazı şeyleri riskli görme durumundan dolayı “korku ve risk” ile ilgili araştırmalar veya okumalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra Danermark vd. (2018: 236-237) ifade ettiği üzere; “Geri- çıkarımla somut olgular, olaylar ve yapıların kurucu özelliklerini belirlerken teoriler hem “yorum çerçeveleri” hem de araçlar olarak kullanışlı olurlar”. Bu minvalde, sahada veri toplama sürecinde, ebeveynlerde fark edilen kaygı-korku-tedirgin olma ve bazı şeyleri riskli görme durumundan dolayı en temel ve en geniş “yorumlayıcı çerçeve” olarak “korku kültürü ve risk toplumu” kuramları birlikte kullanılmıştır. Çünkü ebeveynlerin hem genel olarak çocuklarına müdahale etme eğilimlerinde hem de çocuklarının gönüllülük katılımlarındaki eğilimlerinde “korku veya risk” algıları etkili olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına müdahale etme eğilimlerindeki bu korku ve risk algılarına dair “beliriveriş”ler temalar halinde aşağıdaki gibi tablolştırılmıştır (Tablo 1).

<sup>3</sup> “Reel gerçeklik” kavramsal olarak değerlendirilmelidir. Bhaskar’ın (2017) kitabını çeviren Vefa Saygın Ögüt ile bu durumu çevirenin notu bölümünde şöyle açıklamıştır; “Bhaskar, her üç düzlemi de “reel/gerçek” olarak kavrar. “Reel gerçeklik” kavramsallaştırması, gündelik dil içerisinde anlaşılmaz, tuhaf görüne de, (...) “reel” üzerine bu teorik vurgu paradigmatik bir niteliğe sahiptir” (Bhaskar, 2017: 7-8).

**Tablo 1: Ebeveynlerin Çocuklarına Müdahale Etme Eğilimlerinde Korkulu Veya Riskli Gönüllülük**

Ebeveynlerin Çocuklarına Müdahale Etme Eğilimleri ve Korkulu veya Riskli Gönüllülük		
Nedenler	Sıklık (f)	Katılımcılar
1.Yönlendirici ve Öğütleyici-Öğretici	7	4, 8, 10, 16, 19, 22, 23
2.Korumacı ve kontrolcü (hayatlarını bilme)	5	6, 8, 15, 16, 18
3.Toplumsal Cinsiyet	5	4, 6, 8, 15, 19
4.Korkular ve Olası Riskler	5	4, 8, 13, 15, 19
5.Ahlaki ve Toplumsal Değerler	2	14, 19
6. Dini Hassasiyet	2	1, 4
7.Radikalizm Korkusu	2	13, 14
8. Kötü Olan Yabancılar	2	13, 19
9. Çocukların Yetersizliği İnancı	2	15, 16

Tabloda, ebeveynlerin çocuklarına müdahale etme eğilimleri 9 alt temada sıklık (f) durumlarına göre sıralanmıştır. Ebeveynler çocuklarına baskıcı müdahalelerinin olmadığını söylemekle birlikte, müdahaleden daha çok öğüt verici bir şekilde yönlendirmeye ve hayat şartlarını göz önünde bulundurarak öğretici olmaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Burada ebeveynler çocuklarının bazı noktalarda yetersiz olduklarından dolayı yanlarında olmak için ve daha doğru davranışlarda bulunmaları için telkinlerde veya tavsiyelerde bulduklarını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, ebeveynler çocuklarını koruma ve hayatlarını bilme arzusunda olduklarını da ifade etmişlerdir. Ebeveynler çocuklarının cinsiyetlerine ve yaşlarına göre müdahale etme eğilimlerinin az da olsa değiştiğini belirtmiştir ki, cinsiyete veya yaşa göre şekillenen bu müdahalelerde, mevcut ahlaki ve toplumsal değerlere uymaları için uyarılar veya telkinler olduğunu da söylemektedirler. Başka bir ifadeyle, ebeveynler, toplumun geleneklerine, dini veya siyasi hassasiyetlerine uygun olmayan durumlarda, çocuklarına müdahalede bulduklarını da belirtmekte ve bunların hassas olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra ebeveynler, toplumsal cinsiyet ve toplumun ataerkil yapısına vurgu yaparak, dışarının kadınlar için tehlikeli oluşu gibi durumlardan dolayı, çocuklarının müdahale etme eğilimlerinde cinsiyetin etkili olduğunu dile getirmektedir.

Bunlara ek olarak ebeveynler, herhangi bir konuda çocuklarının radikalizme düşeceği endişesi ile farklı yollara sapacağı korkusu taşıdıklarını da ifade etmişlerdir. Aslında bu durum aynı zamanda ebeveynlerin korkularını ve olası risk algılarını da göstermektedir. Çünkü ebeveynler aynı zamanda dışarının “tehlikeli bir yer” olduğu algısından yola çıkarak, toplumsal cinsiyet olgusu ile kadınlara tecavüzü/tacizi ve var olan güvenilmez toplumun içinde her an birilerinin (yabancılar, öteki insanlar, siyasi partiler) çocuklarını kandırabileceği ihtimalinin olması dolayısıyla korktuklarını, kaygılandıklarını ve tedirgin olduklarını belirtmiştir. Aileler için durum Furedi’nin (2017) “korku kültürü” teorisinde dile getirdiği; “dışarısı yabancılar ve tehlikelerle doludur” algısını yansıtmaktadır. Dahası Furedi’nin (2017: 9-11) dediği gibi; “... tehlikelerle ilgili korkulu rivayetler, insanların kaygı ve korkularını artırmakla kalmıyor; bu rivayetler mevcut korkuları iyice güçlendirip, insanların yaşam biçimini değiştiriyor. (...) Böylece insanlar ‘neden riske girelim ki?’ algısıyla yaşamaya başlıyor”. Furedi’nin bu tespiti ebeveynlerin, hem çocuklarının yaşamlarına müdahale etme hem de gönüllülük katılımlarına yönelik eğilimlerinde etkilidir. Ayrıca, ‘neden riske girelim’ düşüncesi hem dil aracılığıyla kendisini dışa/açığa vurmakta hem de eğilimlerinin şekillenmesinde net bir şekilde görülmektedir. Öte taraftan Beck’in (2014: 45) de ifade ettiği gibi; “Riskler, geleceğin öngörülen tehlikelerinde yatmaktadır.” Bu bağlamda ise ebeveynler, şimdi olmasa bile ileride, çocuklarının gönüllülük katılımlarından kaynaklanabilecek olası sorunlar olacağını düşünmekte ve bundan kaçınma durumu için çocuklarına müdahale etmektedir.

Yapılan analizlerden sonra elde edilen sonuç için şu söylenebilir; ebeveynlerin çocuklarına müdahale etme davranışında, hem topluma hazırlamaya çalışma durumlarında hem de kendi deneyimlerinden yola çıkarak toplumsal alana dair algılarında, Berger ve Luckmann’ın (2020) “dışsallaştırma”, “içselleştirme” ve “nesnelleştirme” olarak kavramsallaştırdığı ‘gerçekliğin sosyal inşası’ durumu olduğu görülmektedir. Eş bir ifadeyle yapı; bireyin sosyalizasyon süreçlerinde, bireye bağlamsal olarak aktarım yaparken, birey ise; süreç içerisinde bu bağlamsal akışları bir taraftan benimsemeye (içselleştirme yapmaya) bir taraftan bununla davranış geliştirmeye (dışsallaştırma yapmaya) ve bir taraftan da artık bu sosyalizasyon süreçleri sonucunda -içselleştirme dışsallaştırma durumlarının nihai noktasında- tortulaşma ve gelenek (nesnelleştirme) ile akışkanlık/oluş kazandırmaktadır. Bir bakıma bu bilgi sosyolojik yaklaşım; toplumdaki tarihi, kültürü, geleneği, tortulaşmayı, kolektif hafızayı/bilinci, yapılaşmayı, toplumun yeniden üretilerek kuruluşunu ve ilişkiselliği veya diyalektiği mümkün kılan şeydir. Bu açıdan eldeki çalışmanın; ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımları konusundaki destekleme(me) eğilimleri, tutumları veya müdahaleleri hem yapısal, makro veya olgusal

boyutta hem de bireysel, öznelniyetsel veya fenomenal boyutta ilişkisel, diyalektik ve bütüncül olarak, gerçekliğin sosyal inşası veya gerçekliğin tabakalı hali göz önünde bulundurularak ele alınması gerekliliği iddiasını doğrulamaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin eğilimleri gençlerin gönüllülük katılımlarını etkilemektedir ve ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarındaki eğilimlerinde, korkulu veya riskli olarak görülen durumlar vardır.

## **5.2. Ebeveynlerin Çocuklarının Gönüllülük Katılımlarını Destekleme(me) Eğilimleri ile “İlişkisel Gönüllülük” ve “Korkulu veya Riskli Gönüllülük”**

### **5.2.1. Destekleme Eğilimleri**

Ebeveynler çocuklarının gönüllülük katılımında, gönüllülüğün nasıl bir ortamda yapılacağı, gönüllülük katılımında ortaya çıkacak fayda-zarar olasılıkları, gönüllülüğün hangi konuda yapılacağı ve ne kadar zaman alacağı veya süresi gibi durumlar, destekleme eğilimlerinde etkili olacağını dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra mevcut olan sosyal-siyasal durumların da destekleme eğilimlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Ebeveynler kulüp-topluluk gibi ortamlarda çocuklarının gönüllülük katılımlarında bir sakınca görmediklerini ve teşvik ederek desteklediklerini belirtirken, bu ortamlardaki katılımların çocukları için geliştirici veya güvenli olduğunu ve aynı zamanda yasal ve kontrol edilebilir olduğunu vurgulamışlardır. Ancak dernek-vakıf gibi ortamlarda destekleme durumlarının bazı şartlara bağlı olduğunu dile getirmişlerdir. Bu şartların başında siyasi olmamaları, güvenli veya güvenilir olması, şeffaf, denetlenen veya denetlenebilirliği olması, yararlı işler yapması, gizli gündemlerinin olmaması veya amacının net olması gibi şartlar ileri sürmüşlerdir. Bu aranan şartlar aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarında fayda-zarar olasılığı üzerinden şekillenen eğilimlerinde de etkili olmaktadır. Başka bir ifadeyle, ebeveynler güvenli veya en azından yukarıda söylenen şartlara bağlı olarak çocuklarının gönüllülük katılımlarını hem desteklediklerini hem de çocukları için faydalı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda ebeveynler çocuklarının gönüllülük katılımlarında geçirdikleri sürelerin veya zamanın önemli olmadığını ve özellikle görevlerini aksatmadıkları sürece hem destek olduklarını hem de katılımlarını teşvik ettiklerini belirtmektedir. Ortam ve şartların önemi, gönüllülüğün hangi konuda veya konularda yapılacağına dair durumda da ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler okul, mahalle, kent, eğitim, dezavantajlı gruplar veya diğer (mülteci- göçmen, hayvan, doğal afetler) konularda çocuklarının gönüllülük katılımlarını desteklediklerini söylemektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarına yönelik destekleme eğilimlerinde çok ciddi anlamda siyasi-sosyal korkular veya kaygılar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda destekleme

eğiliminin ölçütü “siyasallık” durumu olmaktadır. Bu durum ‘mezo veya topluluk faktörleri’ düzeyindeki tutumların veya eğilimlerin arkasında daha büyük üretici yapı mekanizmalar olduğunu veya ‘makro veya toplumsal/yapısal’ düzeydeki faktörle ilişki veya etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ‘makro veya toplumsal faktörler’ düzeyine bakıldığında; ebeveynlerin bazı mevcut şartların değişmesi veya düzeltilmesi gerekliliğini dile getirmektedir. Bununla birlikte ebeveynler çocuklarının gönüllülük katılımlarını daha fazla desteklemeleri için; demokrasinin daha fazla geliştirilmesi, modern veya evrensel hukuk üstünlüğünün geliştirilmesi, fişleme ve kutuplaşmanın kalkması, korku halinin azaltılması ve gönüllülük politikalarının geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

### **5.2.2. Desteklememe Eğilimleri**

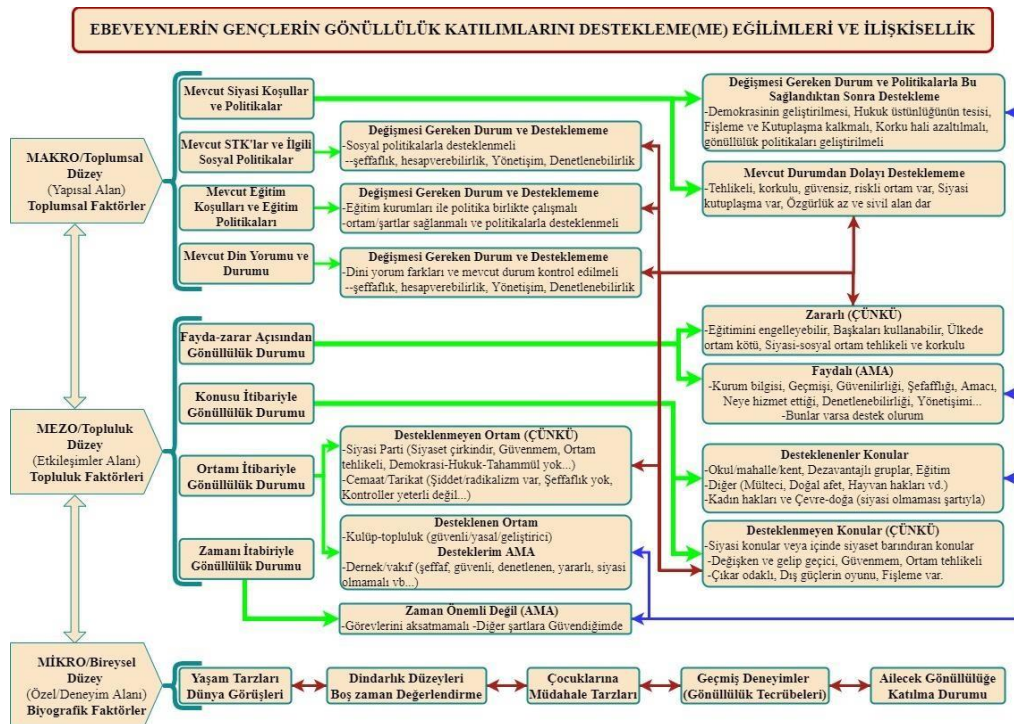
Ebeveynler çocuklarının gönüllülük katılımlarında, desteklememe eğilimlerinde her ne kadar üç düzey etkili olsa da, esas başat rol ‘makro veya toplumsal faktörler’ etkili olmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler, içinde bulunulan sosyal-siyasal durumu tanımlarken kaygı, korku ve risk durumunu dile getirmekte ve yapılması veya olması gerekenlere yönelik ifadelerde bulunmaktadır.

Ebeveynler, siyasi konular veya içinde siyasetin bulunduğu konularda ve aynı zamanda siyasi parti ile cemaat veya tarikat ortamlarında çocuklarının gönüllülük katılımlarını desteklemediklerini veya desteklemeyeceklerini vurgulamaktadır. Ebeveynler siyasi konuları; değişken-gelip geçici olması, konjonktürün değişken olması, güven verici olmaması, ortamın tehlikeli olması, çıkar odaklı olması, dış güçlerin oyunları olarak görülmesi ve fişlemelerin olması gibi nedenlerden dolayı desteklememe eğilimlerinde olduklarını belirtmektedir. Bu durum aynı zamanda gönüllülüğün yapıldığı ortam için de kendisini göstermektedir. Yani ebeveynler siyasi parti ortamını da siyasi konulardaki desteklememe nedenleri ile aynı olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte cemaat veya tarikat ortamındaki gönüllülük katılımı için ise; ebeveynler şiddet veya radikalizm olduğunu, şeffaflık olmadığını, kontrollerinin veya denetimlerin yapılmadığını ve dinin kişi ile Allah arasında olması gerektiğine inandıkları için desteklemediklerini veya desteklemeyeceklerini belirtmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynler, çocuklarının gönüllülük katılımlarında bazı zararlı olabilecek durumlar olduğunu da vurgulayarak, kaygı veya korku verici veya içinde riskler barındıran durumlar olarak gördüklerini ifade etmektedir.

Buraya kadar verilenler toparlanılırsa; yukarıda yöntem bölümünde yapılandırılmış soru formuyla, sahada ebeveynlerin verdikleri cevaplardan oluşan söylem evreni, “ilişkisel

gönüllülük”te sosyal ve tabakalı gerçeklik düzeyleri ile etkileşim ve ilişki bağlamları, çalışmanın metodolojik ve ontolojik perspektifi ışığında, veri seti haline getirilerek şematize edilmişti (şema 1). Bununla birlikte, İlk düzeyde “mikro veya bireysel faktörler”, İkinci düzeyde “mezo veya topluluk faktörleri” ve Üçüncü düzeyde ise “makro veya toplumsal faktörler” ele alınarak, ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğilimlerine odaklanılacağı ifade edilmişti. Bu bölümde ise bu 3 düzeyde yer alan faktörlerin hangi kategori veya alt temalardan oluştuğu ve aralarındaki ilişki veya etkileşim durumları üzerinde durulmuştur. Böylece ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarında destekleme veya desteklememe eğilimleri ile odaklanılan bu üç düzey ve aralarındaki ilişki veya etkileşim durumu verilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğiliminde kendisini gösteren korku veya risk durumu ele alınmıştır. Bu bağlamda ebeveynlerin, gönüllülüğü korkulan veya içinde riskler barındıran fenomen/olgu olarak görme durumları ve bu korku veya risk durumunun arkasındaki fenomenlere ve üretici yapı mekanizmalara odaklanılarak, eleştirel realizm yaklaşımının önerilerinden yararlanılmış, yeniden-bağlamsallaştırmalar yapılarak çıkarım tarzları kullanılmış ve yorumlayıcı çerçeveler için “korku kültürü ve risk toplumu” teorilerinden yararlanılmıştır. Son tahlilde ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğilimleri ile düzeyler ve aralarındaki ilişki durumu modellenerek şematize edilmiştir (Şema 2).

**Şema 2: Ebeveynlerin Gençlerin Gönüllülük Katılımlarını Destekleme(me) Eğilimleri ve İlişkisellik**





## 6. Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de son yıllarda özellikle gönüllülük veya genç gönüllülüğü ile ilgili bir hayli fazla çalışma yapılmış ve bu yapılan çalışmaların çoğunda Türkiye’de gönüllülüğün az geliştiği veya katılım düzeyinin düşük olduğu iddiası vardır. Ancak bunun nedenleri bazen maddeler halinde sıralansa da, bu nedenler üzerinde derinlemesine yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Ayrıca gençlerin gönüllülük katılımlarına etki eden faktörler çoğunluk yüzeysel olmakta veya bilimsellikten uzaktır. Türkiye’deki gönüllülük literatürüne bakıldığında ya yapı-merkezli ya da özne-merkezli bir yaklaşımla gönüllülüğün dikotomik olarak ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada gönüllülüğü böyle dikotomik ele almak yerine, gönüllülüğün ilişkisel veya bütüncül olarak araştırılması gerektiği savunulmaktadır. Bununla birlikte Avrupa veya Batı ülkelerine kıyasla, Türkiye’de hem kültürel değerlere bağlılık hem de aile bağlarına bağ(ım)lılık yüksek düzeydedir. Ancak genç gönüllülüğünde veya gönüllülük katılımlarında ebeveynlerin veya ailenin nasıl bir rolü olduğu araştırılmamıştır. Oysa ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarını destekleme(me) eğilimlerini araştırmak, hem Türkiye’deki gönüllülük katılımlarının neden düşük düzeyde olduğunu hem de bu durumda ebeveyn eğilimlerinin nasıl bir rolünün olduğunu anlamak bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda araştırmada “Türkiye’de gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarında, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimleri nedir?” sorusuna odaklanılmıştır. Çalışmanın amacı ise; “gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin destekleme(me) eğilimlerini ve bu eğilimlerin arkasındaki fenomenleri veya üretici yapı mekanizmaları, eleştirel realizm yöntemi ve ilişkisel sosyoloji yaklaşımıyla araştırmak”tır. Dolayısıyla bu amaçla, Türkiye’de gönüllülük faaliyetleri ve katılımlarıyla ilgili, ebeveynlerin nasıl bir rolünün olduğu anlaşılabilirse, neler yapılması gerektiğine yönelik öneriler de geliştirilebilir.

Yukarıda sunulan bulguların ışığında ve oluşturulan özet şemalardan hareketle bazı genel sonuçlar çıkarılabilir. Ebeveynlerin, çocuklarının gönüllülük faaliyetlerine katılımlarına yönelik destekleme(me) eğilimleri, üç farklı düzeyle ilişkili ve bu farklı düzeyler birbiriyle karşılıklı etkileşim içindedir. Bu düzeylerin birbirleriyle olan ilişkilerine ve etkileşimlerine atıf için “**ilişkisel gönüllülük**” kavramı geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarına dair korku, kaygı ve risk olarak gördükleri durumlara atıf için “**korkulu veya riskli gönüllülük**” kavramı geliştirilmiştir. Yukarıda hem kavramsal çerçeve hem de yöntem bölümlerinde ilişkisel gönüllülük veya neden gönüllülüğün ilişkisel ele alınması gerekliliğine yer verildiği ve bulgular bölümünde derinleştirildiği için, burada daha çok verilerden üretilmiş olan “korkulu veya riskli gönüllülük” üzerine odaklanılmıştır. Bununla

birlikte özellikle desteklememe eğilimlerini tanımlamak için üretilen bu kavramla, ebeveynlerin hangi konu veya ortamlarda ve neden çocuklarının gönüllülük katılımlarını desteklemedikleri ve bu desteklememe eğilimlerini üreten fenomenlere veya üretici yapı mekanizmalara odaklanılarak, öneriler geliştirilmiştir.

Ebeveynler STK ortamlarındaki gönüllülük faaliyetlerine çocuklarının katılımlarını destekleseler dahi çoğunlukla şarta bağlamaktadır. Ancak zaten desteklememe eğiliminde olan ebeveynler ise, çoğu STK'nın güven vermediği veya ideolojik yönelimler içinde olduklarını belirtmektedir. Bu bağlamda ebeveynler, STK'ların daha fazla şeffaflık, hesapverebilirlik, yönetim vb. konulara veya ilkelere önem vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Betil'in (2013: 17) söylediği gibi; "... 'güven verilmez, güven alınır' yaklaşımıyla, gerek toplumun içinden gerekse devletten bu güveni alabilmek sivil toplumun elindedir. Bu da öncelikle 'şeffaflık ve hesap verebilirlik' ile mümkündür. Her sivil toplum kuruluşu, maddi kaynaklarını nereden sağladığını, gelen bu kaynakların ne kadarını hangi alanlarda kullandığını, bağış yapanlara ve toplumun geneline duyurmalıdır. (...) Dernekler amaçlarında da net ve şeffaf olmalı, herhangi bir gizli gündem uygulaması içinde olmamalıdır". Ayrıca bazı ebeveynler, STK'ları gizli gündemleri olduğunu ve bundan dolayı desteklememe eğiliminde olduklarını da dile getirmiştir. Çakı'nın (2021: 187) ileri sürdüğü; "... özellikle yoksul ve/veya gelişmekte olan ülkelerde birçok Batılı istihbarat örgütünün sivil toplum örgütü görünümünde faaliyetler yürüttükleri ve gençlik katılımını hedef aldıkları da bilinmektedir" görüşü farklı biçimlerde veya söylem düzeyinde sahada yansımaktadır.

Ebeveynler din konusunda veya cemaat ve tarikat ortamlarında da çocuklarının gönüllülük katılımlarını desteklememe eğilimindedir. Bunun arkasında ebeveynlerin geçmiş kötü deneyimleri, çocukların eğitimlerinin engelleneceği, başkaları tarafından kullanılacakları ve dinin kişiyle Allah arasında özel olması gerektiği düşünceleri ile ülkede ortamın kötü ve siyasi-sosyal ortamın tehlikeli olması düşüncesi yer almaktadır. Risk toplumu kuramı ve din arasındaki ilişkiyi inceleyen Günerigök'ün (2018: 229) belirttiği gibi; "Düşünümsel modernleşme ile birlikte din olgusu yaşanılmakta olan modernleşme ve sekülerleşme süreçlerinden etkilenerek düşünümselleşmektedir. (...) Düşünümsel dinsellik modernleşme sürecinde sabit dinden ayrışarak kozmopolitan vizyonda düşünümsel sekülerleşme bağlamında 'kendine ait Tanrı' formu içinde bireyselleşmektedir". Bu bağlamda sabit din ve düşünümsel bir dinsellik durumunun, ebeveynlerin çocuklarının din konusunda veya cemaat ve tarikat ortamlarında gönüllülük katılımlarını desteklememe eğiliminde kendisini göstermektedir. Eş

bir ifadeyle ebeveynler, çocuklarının dini konuda yapacakları bir gönüllülük faaliyetini, cemaat veya tarikat gibi bir ortamlarda yapmalarından çok, bunu bireysel olarak yapmaları taraftarıdır.

Ebeveynler çocuklarının özellikle siyasi konularda veya siyasi ortamlarda gönüllülük katılımlarını desteklememe eğilimindedir. Hatta öyle ki katılımlarını desteklediklerini söyledikleri çevre-doğa veya hayvan hakları konularında dahi ‘siyasi olmaması şartıyla’ şerhini düşmektedir. Bu düşüncenin oluşmasında ise; ebeveynlerin yine kendi ifadeleriyle, eğitim politikalarından, sosyal politikalardan ve siyasi-politik durumlardan memnun olmaması rol oynamaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin gönüllülük katılımlarındaki eğilimlerinde belirleyici olan, siyasete dair olumsuz düşünceler ve risk olarak algılanan korku-kaygı durumları, bir bakıma siyasetin alışılmadık bir şekilde değişip dönüşmüş olmasıyla ilişkili gibi gözükmektedir. Beck’in (2014: 286); “20. yüzyılın ikinci yarısında siyasetin (ve siyasal olmayanın) kavramları muğlâklaşıyor” tespiti, ebeveynlerin çevre-doğa veya kadın hakları gibi konularda, siyasi olup olmaması durumunda gözlenmektedir. Bununla birlikte yine Beck’e (2014: 274-281) göre; “Sanayi toplumunda riskler modernliğin kendi kendini siyasallaştırmasının motoru haline geldi; dahası bununla birlikte risk toplumunda “siyaset” kavramı yeri ve araçları değişiyor. (...) siyaset ile siyasi-olmayan riskli bir tersine dönüşü yaşıyor. Siyasi olan, siyasi-olmayan haline gelirken, siyasi-olmayan da siyasileşiyor. (...) Tersine dönmüş siyaset ve siyasi-olmayan rolleri görünüşte değişmezken, aslında hayalete benzer bir hal alıyor”. Furedi (2017: 101-102) ise; “Geçmişte belirli sorunların çözümü olarak görülen devlet müdahalesi (siyaset-politika), günümüzde toplumun birçok sorununun nedeni olarak kabul ediliyor. Daha genel olarak sorunların çözümü değil kaynağı olarak algılanıyor. Bu tepkiler sadece politik deneyimlerle de sınırlı değil. (...) Değişim karşısındaki kuşkuculuk, çözümlenemeye karşı duyulan bu güvensizlik en çok politika(siyaset) alanında yerleşmiş olsa da diğer toplumsal alanlara da bulaşmıştır”. Her iki teorisyenin de belirttiği bu değişmiş olan siyasi-politik durum ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarındaki desteklememe eğilimlerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler artık çoğu zaman çocuklarının gönüllülük katılımlarını hem riskli görerek korku duymakta ve bu risk durumu üzerinden değerlendirmekte hem de çoğu zaman gönüllülük katılımının kendisini siyasi-politik olarak görerek riskli veya korkulu bir olgu/fenomen olarak görmektedir.

Ebeveynler özellikle siyasi anlamda mevcut durumun tehlikeli, kaygı verici, riskli olduğunu, siyasi kutuplaşmaların olduğunu, özgürlüklerin devlet güvenliği için kısıtlandığı ve sivil alanın daraltıldığını vurgulayarak, bu gibi nedenlerden dolayı da çocuklarının gönüllülük katılımlarını çoğunlukla desteklemediklerini vurgulamaktadır. Günümüzde korku durumunun, toplumun

çoğunluğuna sirayet etmiş olduğunu dile getiren Furedi'ye (2017: 232-238) göre; “Bu (korku) kültürde öznenin yaşadığı erozyon... Bunun sonucunda, kapitalist toplumun en saygın kurumları dahi -devlet/siyaset, eğitim, dini kurumlar gibi- olumsuz biçimde ele alınır. (...) Toplumsal kurumlara (Siyaset, Din, Eğitim vb.) yönelik kinik eleştiri yükselir. (...) toplumun risk takıntısı yüzünden oluşan kaygının taşıdığı mesaj, ‘başka seçenek yok’ mesajıdır. İnsan ihtiyatlı olmalıdır. (...) Önlem alma ilkesi “dikkatli ol ya da başına geleceklere katlanırsın!” insan rolünü en aza indirger. (...) insanların yeni keşifleri teşvik etmekten alıkoyar. (...) Bunun sonucunda insan güçsüzleşmesi pekişir. Bireyselleşme süreci ve güven ilişkilerinin aşınması yoğun yalıtılmışlık hissi yaratır”. Bu bağlamda en kısa haliyle şunu söylemek mümkündür; ebeveynlerin çocuklarının gönüllülük katılımlarının desteklememe eğilimlerinde hem mezo ve makro faktörler hem de ebeveynlerin desteklememe eğilimlerinin şekillenmesinde korku, kaygı veya risk durumları etkili olmaktadır. Bu anlamda artık kavramsal olarak “riskli veya korkulu gönüllülük”ten bahsedilebilir.

## 6.1. Öneriler

Peki, ebeveynlerin çocukları veya gençler için, gönüllülüğü veya gönüllülük katılımını riskli veya korkulup kaçınılması gereken bir durum olarak görmeleri ve bu durumun özellikle çocuklarının gönüllülük katılımlarında desteklememe eğilimlerinde etkili olması değiştirilemez mi veya aşılamaz mı? Şüphesiz bazı zorlukları olmasına karşın, büyük oranda değiştirilebilir. Furedi'nin de (2017) belirttiği gibi; “risk almamanın riskleri vardır. Ya da risk almamanın kendisi bir risktir”. Buradan hareketle bazı öneriler sunulabilir.

### ***“Politika Yapıcıları Açısından Öneriler”***

Türk toplumunda gönüllülüğe veya gönüllülük katılımlarına dair bazı korku duyulan veya kaygı verici olarak görülen ve risk olarak algılanan durumlar vardır. Bu korkular veya riskler daha çok makro düzeylerdeki toplumsal-yapısal durumlarla ilişkili olmaktadır. Ebeveynler çocuklarının bazı konularda veya ortamlarda gönüllülük katılımının olabilmesi için, var olan korku veya risklerin kaldırılması gerekliliğine inanmaktadır. Bu bağlamda devlet düzeyinde politikalar aracılığıyla, gönüllülük katılımı güvenli bir hale getirilmelidir. Bununla birlikte gönüllülüğün hem konusu hem de ortamının korku ve riskler barındıran yapısını değiştirmeye, güvenli hale getirmeye yönelik politikalar yapılmalı, yasal boşluklar giderilmeli ve özellikle STK'lara yönelik sıkı bir denetim mekanizması geliştirilmelidir. Bu anlamda politika yapıcıların konuya dair atacağı adımlar, korku ve risk durumlarını azaltabilir, Türkiye'deki gönüllülük faaliyetlerine katılımında artırıcı bir rol oynayabilir.

### **“STK’lar ve Aile Açısından Öneriler”**

Çalışmanın ulaştığı sonuçta, ebeveynlerin STK’lardan en büyük beklentisi “güven” vermesidir. Bu bağlamda gönüllülük faaliyetleriyle ilgilenen, gönüllülük faaliyeti yürüten STK’lar, ebeveynlerin bu kaygı ve korkularını gidermek için; yönetim, şeffaflık ve hesapverebilirlik ilkelerini benimseyerek, amaçlarını açık bir şekilde ortaya koymalıdır. Bazı STK’lar savunuculuk odaklı oldukları için (kadın hakları vb.), yani doğaları gereği siyasi bir yapıda oldukları için, ebeveynler riskli olarak görmektedir. Bu anlamda bu STK’lar, durumu tüm şeffaflığı ile anlatarak, ebeveynlerin korku ve risk algılarını minimize ederek güven kazanmalıdır. Öte yandan STK’lar, buna çoğunlukla STK olarak görülme/sayılmayan cemaat ve tarikatlar da dahildir, devletin kontrollerine açık olmalı, şeffaf olmalı ve amaçları doğrultusundaki gönüllülük faaliyetlerine odaklanmalıdır. Ayrıca STK’lar yaptıkları faaliyetlerde mutlaka toplumsal fayda sağlamalı ve bu durumu açıkça belirtmelidir. Ebeveynler güvenli bir ortamda gönüllülük faaliyeti yürüten STK’larda, çocuklarının her türlü gönüllülük faaliyetine katılımlarını destekleyeceklerini ve kendilerinin de katılım göstereceğini söylemektedir. Bu bağlamda STK’lar gönüllülük faaliyetlerini “ailecek gönüllülük” yapılabilecek duruma dönüştürerek, ailenin kaygı, korku veya risk olarak gördüğü durumları aşma yoluna gidebilir. Ayrıca, ebeveynlerde çocuklarını daha fazla yarının büyükleri olarak görüp, her şeyi onlar için riskli görmekten vazgeçmeli ve olabildiği ölçüde çocuklarına destek olmalıdır.

### **“Yeni Araştırmalar İçin Akademik Öneriler”**

Yapılan araştırma, bazı noktalarda kapsam daraltmasına gidilerek yapılmıştır. Bu bağlamda yeni araştırmalar başka bir mekanda veya başka bir sınıfta/zümrede yer alan ebeveynler açısından yapılarak konu başka boyutlarıyla incelenebilir. Konu başka kuramlar çerçevesinde incelenebilir. Yeni araştırmalar hem ebeveynlerin hem de çocukların yer aldığı bir örneklem ile veya gençlerin ebeveynlerinin eğilimleri konusuna dair çalışma yapılabilir. Bununla birlikte, akademiye gönüllülük konusunda bir hayli çalışma olmasına karşın ebeveyn tutumlarının ve bu konudaki rolleriyle ilgili bilgiler az ve yapılan çalışmalar sınırlıdır. Dolayısıyla bu tarz araştırmalarla; bu sınırlı bilgi geliştirilmeye ve zenginleştirilmeye çalışılmalıdır. Akademik araştırmalarımız artık gönüllülük profilinin ülkemizdeki düşüklüğüne vurgu yapmanın ötesine geçip çözüm odaklı yeni çalışmalara yönelmelidir. Bununla birlikte gönüllülük daha fazla ilişkisel ve bütüncül olarak ele alınmalıdır. Ayrıca güvensizlik ve ona eşlik eden çözümlerin tükenmişliği duygusunun en trajik sonucu, toplumda, karamsarlık hali ve panik eğiliminin

yerleşmesine neden olur. Bugün belki de hem toplumun hem de bireylerin en çok ihtiyaç duyduğu ve eksikliğini hissettiği “güven” meselesini sosyal bilimler yeniden tartışılmalıdır.

## Kaynakça

- Afşar, S. T. (2019). Gönüllülük Olgusunu Sosyolojik Teorilerle Anlama Denemesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(191), 27-58.
- Aydınlıgil, S. (2013). *Sosyal Politika Geliştirmede Yeni Bir Alan: Gönüllülük*. (UNV ve GSM Ed.) Türkiye’de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi içinde (32-39), İstanbul: Tasarımhane.
- Beck, U. (2014). *Risk Toplumu*. (K. Özdoğan ve B. Doğan, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Berger, P. ve Luckmann, T. (2020). *Gerçekliğin Sosyal İnşası*. (V. S. Öğütle, Çev.) Ankara: Atıf Yayınları.
- Betil, İ. (2013). *Etkin Bir Sivil Toplum Yansıması Olarak Gönüllülük: Karşılaştığı Zorluklar ve Fırsatlar*. (UNV ve GSM Ed.) Türkiye’de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi içinde (16-18), İstanbul: Tasarımhane.
- Bhaskar, R. (2017). *İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi Natüralizmin Olanaklılığı*. (V. S. Öğütle, Çev.) Ankara: Nika Yayınları.
- CAF. (2022, 9 Haziran). *World Giving Index*. Erişim Adresi: <https://www.cafonline.org>
- Coşkun, İ. ve Erkilet, A. (2011). Kapıya Geleni Geri Çevirmeme: İstanbul Esnafının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(20), 1-21.
- Çakı, F. (2014). Türk Sosyolojisinde Yeni Bir Alan: Gönüllülük araştırmaları. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 185-202.
- Çakı, F. (2021). *Gençlik Politikalarında Güçlendirme, Katılım ve Kalkınma Söylemleri*. (F. Çakı, Ş. Öner, A. Uzun, Y. Altındal ve A. Z. Yalçın, Ed.) 21. Yüzyılda Kalkınmaya Yeniden Bakış içinde (167- 191), Ankara: Nobel bilimsel Yayıncılık.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. ve Karlsson, J. C. (2018). *Toplumu Açıklamak: Sosyal Bilimlerde Eleştirel Realizm*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Ankara, Phoeix Yayınları.

- Erdoğan, E., Uyan Semerci, P., Yentürk, N. ve Yurrtagüler, L. (2020). *Türkiye’de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fazlıoğlu, A. ve ASPB. (2013). *Kaybolmamış Duyarlılıkların Ortaya Çıkarılmasında Gönüllülük Anlayışının Önemi*. (UNV ve GSM Ed.) Türkiye’de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi içinde (69-75), İstanbul: Tasarımhane.
- Furedi, F. (2017). *Korku Kültürü*. (B. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gök Demir, Z. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Paydaş İlişkileri Sürecinde Genç Gönüllüler*. (Z. Gök Demir ve M. Bayırlı, Ed.) Gençlik ve Gönüllülük Bağlamında SivilAnT İçinde (55-76), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Görgün Baran, A. (2019). Türkiye’de Gençlerin Gönüllülük Faaliyetlerine Katılım Durumu. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(191), 5-26.
- Güner, M. F. (2020). *Sivil Toplum Ekonomisi ve Genç Gönüllülüğü*. (Z. Gök Demir ve M. Bayırlı, Ed.) Gençlik ve Gönüllülük Bağlamında SivilAnT İçinde (39-54), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Günerigök, M. (2018). *Risk Toplumu ve Din*. Ankara: maarifmektepleri.
- İÜSAM, (2016). *Üniversite Gönüllü Olmak*. (M. Şentürk, Y. Adıgüzel ve B. Turan, Ed) İstanbul: Limit-Ofset.
- Kesgin, B. (2016). Türkiye’de Gönüllülük Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, (13), 119-131.
- Korkmaz, A. (2019). Risk Toplumu ve Korku Kültüründeki Ebeveyn Tutumları ve Genç Gönüllülüğü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası.
- Powell, C. ve Dêpeltau, F. (2015). *İlişkisel Sosyoloji: Ontolojik ve Teorik Yönelimler*. (Ö. Akkaya, Çev.) İstanbul: Phoenix Yayınları.
- Saniye Palaz, F. (2021). 50+ Nüfusun Gönüllülüğe Katılımı ve Gönüllülük Motivasyonları: Avrupa Örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, (64), 163-182.

Sarıyer, N. (2011). Hayırsever Tüketici Davranışı Çanakkale Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 255-268.

Tiltay, M. A. ve Torlak, Ö. (2015). Bir Tüketici Davranışı Olarak Bireysel Bağış: Gönüllü hizmet Sağlayanlar Üzerine Odak Gurup Çalışması. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), 7-30.

UNV. ve GSM. (2013). *Türkiye’de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*. İstanbul: Tasarımhane.

Yaşar Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, (30), 209-224.

### **Makale Bilgi Formu**

**Yazar(lar)ın Katkıları:** Makale tek yazarlıdır.

**Çıkar Çatışması Bildirimi:** Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

**Destek/Destekleyen Kuruluşlar:** Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

**Etik Onay ve Katılımcı Rızası:** “Eleştirel Realizm Yaklaşımıyla Ebeveynlerin Genç Gönüllülüğünü Destekle(me) Eğilimleri ve ‘İlişkisel Gönüllülük’” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “*Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*” hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir.